Handlingsplan for nordisk samarbeid om funksjonshindre 2015–2017

Menneskerettigheter • Mangfold • Fri bevegelighet

**Handlingsplan for nordisk samarbeid om funksjonshindre
2015–2017**

Menneskerettigheter • Mangfold • Fri bevegelse

ISBN 978-92-893-4272-8 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4273-5 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-737>

ANP 2015:737

© Nordisk ministerråd 2015

Layout: Gitte Wejnold

Omslagsfoto: Norden.org, SignElements.com

Foto: Norden.org, SignElements.com, Imagesubscription.com

Trykk: Rosendahls-Schultz Grafisk

Opplag: 100

Skrift: Meta LR

Papir: Munken Polar

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeidet. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Handlingsplan for nordisk samarbeid om funksjonshindre 2015–2017

Menneskerettigheter • Mangfold • Fri bevegelse

Innhold

Nordisk samarbeid om funksjonshindre	6
<i>Menneskerettigheter</i>	6
<i>Nordisk nytte gjennom samarbeid om funksjonshindre</i>	7
Handlingsplan for nordisk samarbeid om funksjonshindre	8
<i>Handlingsplanens mål</i>	8
Handlingsplanens fokusområder	9
Aktivitetsplan	10
Neste skritt	19

Nordisk samarbeid om funksjonshindre

Inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne i samfunnet er et viktig mål i det nordiske samarbeidet. Samarbeidet baseres på de nordiske landenes samt Færøyenes, Grønlands og Ålands felles holdninger til demokrati, rettsstat og likeverd.

Prinsippene for velferdssamfunnet i Norden handler om borgeres forutsetninger for like muligheter og trygghet for alle uansett kjønn, etnisk tilhørighet, religion, overbevisning, funksjonsevne, alder eller seksuell legning. Det handler også om sosiale rettigheter og prinsippet om at alle skal ha lik tilgang til helsetjenester og sosiale tjenester, utdanning og kultur.

Landene etterstreber en bærekraftig samfunnsutvikling som bygger på borgernes muligheter til individuell frihet og selvrealisering.

I de nordiske samarbeidsministrenes visjonsdeklarasjon fra februar 2014, *Norden – Sammen er vi sterkere*, uttrykkes blant annet

visjoner om optimale forutsetninger for at borgere skal kunne bevege seg fritt mellom de nordiske landene, og at Norden skal være en innovativ region med fokus på velferd, utdanning, kreativitet, entreprenørskap, bærekraft og forskning. Samarbeidsministrene vil også sikre at det nordiske samarbeidet i internasjonale spørsmål kompletterer samarbeidet som finner sted i andre organisasjoner. Det nordiske samarbeidet skal skape nordisk nytte, gi merverdi til alle og føre til konkrete resultater.

Menneskerettigheter

Mangfold utgjør en viktig del av det nordiske samarbeids ideologi og skaper forutsetninger for like muligheter, sosial solidaritet og trygghet for alle. Mangfoldsspørsmålet er relevant for de fleste områder, og muligheten til å delta i samfunns livet og samfunnets beslutningsprosess utgjør en sentral del i det nordiske samarbeidet.

Målsetningen for funksjonshinderpolitikken er inkludering av

personer med nedsatt funksjonsevne på alle områder i samfunnet. Politikken preges stadig mer av rettighetsperspektivet, som har fått et globalt uttrykk i FNs konvensjon om menneskerettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.

Samtlige nordiske land har skrevet under på konvensjonen, og den er ratifisert av Danmark, Sverige, Norge, Færøyene og Grønland. Island, Finland og Åland forbereder en ratifisering i umiddelbar framtid. Konvensjonens tilleggsprotokoll om individuell klagerett er ratifisert av Sverige og Danmark.

I FN-konvensjonens artikkel 33 beskrives det hvordan konvensjonsstatene bør implementere konvensjonen i henhold til eget forvaltningssystem og gjennom tre særskilte mekanismer. Dels skal det finnes en koordinerende mekanisme, dels en overvåkende, og så skal man involvere personer med nedsatt funksjonsevne i den overvåkende mekanismen via organisasjonene som representerer dem.

Nordisk nytte gjennom samarbeid om funksjonshindre

funksjonshinderpolitikk drives parallelt på ulike nivåer. Mye av politikken utformes på nasjonalt nivå, og felles for de nordiske landene er at stadig mer av implementeringen skjer i kommunal regi. Nordisk samarbeid om funksjonshindre skjer framfor alt gjennom ulike typer kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom ulike aktører og på ulike nivåer. Interesseorganisasjoner, myndigheter, forskere, politiske partier og sentraladministrasjoner samarbeider for å bygge opp et felles bilde av hvordan ulike lover, støtte og service fungerer i praksis, og hvordan dette kan utvikles for forbedret inkludering.

Landene deltar i internasjonalt samarbeid og påvirkes direkte og indirekte av vedtak og trender i politikken samt av utviklingen på markedet og i samfunnet for øvrig. Gjennom samarbeid kan landene fjerne grensehindre, endre lovgivning, dele gode eksempler og

unngå å gjenta hverandres feil. Gjennom samarbeid gjør landene det lettere for utsatte grupper å delta aktivt i samfunnslivet.

Med nordisk nytte menes at samarbeid gir en merverdi gjennom virksomhet som ellers ville skjedd i nasjonal regi, men der påtakelige positive effekter oppnås gjennom felles nordiske løsninger.

Samarbeidet manifesterer og utvikler nordisk samhörighet og øker nordisk kompetanse og konkurransekraft.

I denne handlingsplanen beskrives den nordiske nytten ut fra denne definisjonen både i den overordnede målsetningen og på hvert fokusområde.

Handlingsplan for nordisk samarbeid om funksjonshindre

Utvalget av fokusområder og aktiviteter i denne handlingsplanen baseres på strategidokumenter for ministerrådets virksomhet, aktuelle strategidokumenter for funksjonshinderpolitikken i de nordiske landene samt de selvstyrte områdene, Nordens velferdssenters trendrapport for funksjonshinderpolitikken¹ samt prosjektrapporten *Funktionshinderpolitik i Norden*.

Handlingsplanen består av en overgripende målsetning og aktiviteter på tre fokusområder: menneskerettheter, mangfold og fri bevegelse.

Handlingsplanen inneholder aktiviteter av overordnet, strategisk type med fokus på integrering av funksjonshinderperspektivet i henhold til sektoransvarsprinsippet, noe som imidlertid ikke utelukker ytterligere prosjektvirksomhet om aktuelle temaer.

Funksjonshinderpolitikk er et tverrsektorielt anliggende, og dermed inneholder handlingsplanen flere aktiviteter som innebærer sektoransvar for Nordisk ministerråds forskjellige fagråd².

Handlingsplanens mål

Handlingsplanens overgripende mål er å bidra til en effektiv inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne gjennom styrket nordisk kunnskapsutveksling og nærmere samarbeid i funksjonshinderpolitiske spørsmål.

Nordisk samarbeid om funksjonshindre skal

- gi nytte for landene og gjøre en forskjell for nordiske borgere med nedsatt funksjonsevne,
- komplettere og styrke de nasjonale prosessene som pågår, og som sikter mot inkludering på alle samfunnsområder,
- fordype og gi synergier til andre internasjonale samarbeid

og prosesser som sikter mot inkludering,

- være et godt eksempel på hvordan offisielle virksomheter kan arbeide med mangfold og inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne.

Metoder

- skape forutsetninger for erfaringsutveksling, kompetansebevaring og utvikling av metoder for inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne for en rekke strategiske områder og utvalgte sammenhenger
- øke bevisstheten om funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråds og Nordisk råds nøkkelvirkomheter, som sekretariat, institusjoner, programmer og nettverk
- øke graden av tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne til og i Nordisk ministerråds og Nordisk råds virksomheter.

¹<http://www.nordicwelfare.org/Publications/Trender-i-funktionshinderpolitiken/>

²Nordisk ministerråd består av elleve ministerråd for forskjellige politikkområder. Av disse har ett, de nordiske samarbeidsministrenes ministerråd, et overordnet ansvar. Til hvert ministerråd finnes det en embetsmannskomite med tjenestemenn fra ministrenes respektive departementer i landet. Samarbeidsministrenes komité heter Nordisk samarbeidskomité. Nordisk ministerråds sekretariat administrerer samtlige ministerråd inklusive embetsmannskomiteenes arbeid samt koordinerer arbeidet med institusjoner, programmer og en del prosjekter som vedtas av ministerrådene.

Handlingsplanens fokusområder

Menneskerettigheter

Å støtte og styrke arbeidet med nasjonal gjennomføring og overvåking av FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne.

Mangfold

Å ut fra et mangfoldsperspektiv styrke inkludering, fremme likestilling samt motvirke diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne i alle deler av det nordiske samfunnet gjennom integrering av funksjonshinderperspektivet.

Fri bevegelse

Å fremme fri bevegelse og fjerne grensehindre som rammer personer med nedsatt funksjonsevne.

Aktivitetsplan

Aktivitetene som beskrives under, er preliminnære forslag som utvikles av sektorene de rettes mot, i de tilfeller sektoren anser forslagene som relevante.

Fokusområde 1:

Implementering av menneskerettigheter

FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjons-
evne er en relativt ny konvensjon.
Hensikten med aktivitetene på dette
fokusområdet er å fremme landenes
arbeid med menneskerettigheter.
Dette ved å støtte prosesser for
nasjonal innføring og overvåking av
konvensjonen.

Mål for aktivitetene på dette området er å

- skape plattformer for erfa-
ringsutveksling og utvikling
av effektive instrumenter for
implementering av FN-konven-
sjonen,
- fordype forståelsen av imple-
menteringen av FN-konvensjo-
nen,
- gi synergier til andre interna-
sjonale samarbeid og prosesser
som sikter mot inkludering,
- styrke kompetansen hos
personer som er involvert i
implementeringen av FN-kon-
vensjonen,
- finne gode eksempler når det
gjelder implementeringen av
FN-konvensjonen.

Aktivitet 1.1 Ekspertnettverk for styrket implementering av FN-konvensjonen

Nordens velferdssenter samordner
nettverkets virksomhet. Land og
selvstyrte områder utpeker ekspert-
nettverkets medlemmer. Nettverket
har årlige møter og kontinuerlig
kontakt i løpet av handlingsplanens
gjennomføringsperiode.

Relevante artikler i FN-konvensjonen
er blant andre artikkel 33 om nasjo-
nal gjennomføring av konvensjonen,
artikkel 4.3 om involvering av perso-
ner med nedsatt funksjonsevne og
deres representanter samt artikkel
32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Oppgaven utføres innenfor
Nordens velferdssenters eksisterende
økonomiske rammer.

**Aktivitet 1.2 Konferanse om imple-
mentering av FN-konvensjonen**
Nordens velferdssenter arrangerer
konferanser om implementeringen
av FNs konvensjon om rettigheter
for personer med nedsatt funksjons-
evne. Konferansene kan også berøre

temaer som er knyttet til ulike artik-
ler i konvensjonen.

Relevant artikkel i FN-konvensjonen
er blant annet artikkel 33 om nasjo-
nal gjennomføring av konvensjonen.

Kostnad: Oppgaven utføres innenfor
Nordens velferdssenters eksisterende
økonomiske rammer.

Aktivitet 1.3 Nordisk utdanning om funksjonshindre og rettigheter

Nordens velferdssenter utvikler i
samarbeid med Nordisk minister-
råd for utdanning og forskning og
utvalgte utdanningsinstitusjoner et
utdanningsprogram likt den irske
modellen, International Disability
Law Summer School ³.

Relevante artikler i FN-konvensjonen
er blant andre artikkel 33 og artikkel
4.3 CRPD om nasjonal gjennomfø-
ring av konvensjonen og involvering
av personer med nedsatt funksjons-
evne og deres representanter.

Kostnad: Antatt kostnad beregnes
til 300 000 DKK.

³http://www.nuigalway.ie/cdlp/Summer_School_2015/summer_school_2015_info.html

Fokusområde 2:

Mangfold og integrering av funksjonshinderperspektiv

Mangfoldsarbeid ut fra et funksjonshinderperspektiv handler om tilgjengelighet i bred forstand, noe som også omtales som universelt utformede miljøer, tjenester og kommunikasjon.

Innenfor rammen for Nordisk ministerråds strategi for bærekraftig utvikling og gjennom samarbeid mellom Nordisk ministerråd for sosial- og helsepolitikk og Nordisk ministerråd for likestilling gjennomføres det et paraplyprosjekt med tre deler.

Hensikten er å integrere funksjonshinderperspektivet i en rekke strategiske sammenhenger innenfor det offisielle nordiske samarbeidet. Prosjektene koordineres og utføres av sekretariatet for Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger ved Nordens velferdssenter.

Mål for aktivitetene på dette fokusområdet er å

- skape et system for integrering av funksjonshinderperspekti-

vet, der det tas hensyn til et kjønns-/likestillingsperspektiv, i det nordiske samarbeidet,

- arrangere minst to workshops og ekspertmøter om kjønnsrelatert vold mot kvinner og menn med nedsatt funksjonsevne,
- formulere et tiltaksforslag mot kjønnsrelatert vold mot kvinner og menn med nedsatt funksjonsevne,
- bidra til bærekraftig utvikling gjennom universell utforming, blant annet ved å opprette en nordisk arbeidsgruppe,
- øke tilgjengeligheten for kvinner og menn med nedsatt funksjonsevne til og i Nordisk ministerråds og Nordisk råds virksomheter
- formulere et forslag til hvordan fortsatt nordisk samarbeid om universell utforming kan organiseres.

Kostnad: Prosjektet har et totalt budsjett på 1 000 000 DKK fra implementeringsbudsjettet for

mangfoldsmålene i strategien Bærekraftig utvikling.

Aktivitet 2.1 Systematisk oppfølging og oppmerksomhet på funksjonshinderperspektivet i henhold til sektoransvarsprinsippet (mainstreaming) i det offisielle nordiske samarbeidet

Denne aktiviteten foregår i nært samarbeid med ansvarlige ved Nordisk ministerråds og Nordisk råds sekretariat og består i å gi råd om hvordan virksomheten kan ta i bruk policyer og sjekklister for eksempelvis tilgjengelige møter og kommunikasjon, mangfoldsperspektiv i personalpolitikk når det gjelder arbeidsmiljø og rekruttering etc. Det er viktig at spesielt personene som har ansvar for personalspørsmål, tas med i arbeidet. Dette arbeidet gjennomføres slik at det tas hensyn til likestillingsintegrering, integrering av bærekraftig utvikling og tidligere kartlegging av mangfold innenfor ministerrådets virksomheter.

Relevante artikler i FNs konvensjon er artikkel 4 om allmenne forpliktelser, artikkel 8 om bevisstgjøring om situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne, artikkel 29 om deltakelse i det politiske og offentlige liv, artikkel 27 om arbeid og sysselsetting og artikkel 32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Dekkes av implementeringsbudsjettet for mangfoldsmålene i strategien Bærekraftig utvikling.

Aktivitet 2.2 Flerfoldig diskriminering og kjønnsrelatert vold mot kvinner og menn med nedsatt funksjonsevne

I dette prosjektet samles kunnskap om flerfoldig diskriminering og diskrimineringsvern, risiko for og ulike typer av vold som målgruppen utsettes for. Både menn, kvinner, jenter og gutter er omfattet. Gode eksempler på forebygging og imøtegåelse samles inn og kommuniseres. Målet er å gi et tiltaksforslag og en rekommandasjon om temaet til de nordiske landene.

Relevante artikler i FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne for dette prosjektet er blant andre allmenne prinsipper som ikke-diskriminering og tilgjengelighet, men også flere av konvensjonens rettighetsartikler. Artikkel 6 behandler kvinner med nedsatt funksjonsevne, artikkel 16 retten til å ikke utsettes for utnytting, vold eller overgrep, artikkel 12 likhet for loven, artikkel 13 tilgang til rettssystemet. Også artikkel 32 om internasjonalt samarbeid er relevant for denne sammenhengen.

Kostnad: Dekkes av implementeringsbudsjettet for mangfoldsmålene i strategien Bærekraftig utvikling.

Aktivitet 2.3 Arbeidsgruppe om universell utforming som middel for et bærekraftig samfunn

En arbeidsgruppe med eksperter på universell utforming nedsettes. Gruppens medlemmer skal fungere som støtte ved implementeringen av universell utforming og i arbeidet som sikter mot å gjøre det nordiske

samarbeidet mer tilgjengelig i bred forstand. Gruppens medlemmer bidrar ved å hjelpe til ved behovsanalyser og forslag til forbedret tilgjengelighet.

Gruppen skal også utarbeide et forslag til fortsatt nordisk samarbeid om implementering av universell utforming.

Relevante artikler i FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne er blant andre artikkel 9 om tilgjengelighet, artikkel 29 om deltakelse i det politiske og offentlig liv og artikkel 32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Dekkes av implementeringsbudsjettet for mangfoldsmålene i strategien Bærekraftig utvikling.

Fokusområde 3: Fri bevegelighet

Å rette oppmerksomhet mot og fjerne grensehindre for mobilitet mellom landene er et prioritert område i det nordiske samarbeidet. Det finnes en ny handlingsplan for grensehindersamarbeidet og en særskilt agenda for sosial- og helsesektoren⁴. Til tross for at mange grensehindre er fjernet og det pågår flere kartlegginger og prosjekter, gjenstår det mange hindre for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette kan skyldes at funksjonshinderperspektivet ikke er tydeliggjort eller at andre hindre også må fjernes for at borgere med spesielle behov enkelt skal kunne ta del i mulighetene for mobilitet som er skapt mellom landene. Også EU har særskilte satsinger for å fjerne hindre for personer med nedsatt funksjonsevne⁵.

Mål for aktiviteter på dette fokusområdet er å

- forsterke kompetanse om funksjonshinderperspektivet hos aktører som utreder og foreslår løsninger på grensehin-

derspørsmål gjennom to årlige møter med representanter for Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger,

- forsterke kompetansen om grensehindersamarbeidet hos medlemmene i Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger.

Til syvende og sist er målsettingen å fjerne hindre for personer med nedsatt funksjonsevne ved mobilitet over landegrenser.

Aktivitet 3.1 Bevisstgjøring og oppmerksomhet på funksjonshinderperspektivet i grensehindersamarbeidet

Denne aktiviteten gjennomføres av Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger sammen med Grensehinderrådet gjennom årlige møter og gjøres innenfor Funksjonshemningsrådets budsjett 2015–17.

Relevante artikler i FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne er blant

andre artikkel 18 om rett til fri bevegelighet, artikkel 9 om tilgjengelighet og artikkel 32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Prosjektet utføres innenfor budsjettet for Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger.

Aktivitet 3.2 Undersøkelse av mobiliteten på det nordiske arbeidsmarkedet hos personer med nedsatt funksjonsevne

Dette er en prosjektidé som trenger videre forankring i arbeidslivssektoren, som får koordinerings- og finansieringsansvar. Nordens velferdssenter utvikler i samarbeid med Nordisk ministerråd for arbeidsliv samt andre interessenter et undersøkelsesprosjekt om mobilitet hos personer med nedsatt funksjonsevne på det nordiske arbeidsmarkedet. Interessentene omfatter Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger, Nordjobb, Hallo Norden, Bistandsgruppen, Sosialforsikringsgruppen, interesseorganisasjonenes ungdomsorganisa-

⁴ <http://www.norden.org/no/nordisk-ministerraad/samarbeidsministrene-mr-sam/grensehinderarbeid>

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11415_sv.htm

sjoner og visse utvalg under Nordisk råd, det faglige samarbeidsorganet, arbeidsgiverorganisasjoner.

Relevante artikler i FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne er blant andre artikkel 27 om arbeid og sysselsetting, artikkel 9 om tilgjengelighet, artikkel 20 om personlig bevegelse og artikkel 32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Antatt kostnad beregnes til 200 000 DKK.

Aktivitet 3.3 Undersøkelse av utdanningsmobiliteten hos personer med nedsatt funksjonsevne mellom de nordiske landene

Dette er en prosjektidé som trenger videre forankring i blant annet utdannings- og forskningssektoren, som får koordinerings- og finansieringsansvar. Dialog trengs også med mulige utførere. Andre interessenter er Nordjobb, Hallo Norden, Bistandsgruppen, Sosialforsikringsgruppen, interesseorganisasjonenes ung-

domsorganisasjoner, visse utvalg under Nordisk råd.

Relevante artikler i FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne er blant andre artikkel 24 om utdanning, artikkel 9 om tilgjengelighet og artikkel 32 om internasjonalt samarbeid.

Kostnad: Antatt kostnad beregnes til 300 000 DKK.

Neste skritt

Alle aktiviteter i denne handlingsplanen beskrives relativt generelt, og de må bearbeides videre og beskrives i mer detalj senere i prosessen.

For hver aktivitet vil det derfor bli utarbeidet en mer detaljert prosjekt- og kommunikasjonsplan, ansvarsfordeling og budsjett. Dette gjøres i fellesskap mellom nøkkelvirksomheter i Nordisk ministerråds sekretariat.

Noen av aktivitetene kan settes i gang direkte. Andre aktivitetsforslag må derimot forankres, behandles og vedtas innenfor Nordisk ministerråds ulike fagråd.

Det er viktig at personer med nedsatt funksjonsevne og deres representanter involveres på en meningsfull måte i planlegging, gjennomføring og evaluering av iverksettelsen av handlingsplanen.

Metoder for inkludering og implementering av funksjonshinderperspektivet handler om tilgjengelighet i bred forstand, inklusive holdninger.

norden

Nordisk ministerråd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ISBN 978-92-893-4272-8 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4273-5 (PDF)
ANP 2015:737